

Asia: VN/16944/2020

Kotimaisen kalan edistämishjelma

Ohjelman visio ja strategiset valinnat

Ovatko ohjelman visio ja strategiset valinnat onnistuneita? Miten niitä tulisi kehittää?

Vision toteutuminen tuo mittavan joukon hyötyjä yhteiskunnalle ja sen kansalaisille. Visio on hyvä, mutta keskeiset ohjelmassa kuvatut toimenpiteet tuskin tätä mahdollistavat, koska niistä puuttuu konkretia. Kalan kulutuksen kaksinkertaistaminen tulisi tapahtua kotimaisella kalalla, ei tuontia enää lisäämällä. Tähän tavoitteeseen päästään ainoastaan kasvatetun kalan avulla. Tavoitteeseen päästäisiin jopa nopeasti, kun olemassa olevia kasvatuslupia kasvatetaan, sillä kasvatus on jo nykyisin kestäväällä pohjalla. Mahdollisten uusien lupien polku on pitkä, mutta silti tavoitteen toteutumisessa myös erittäin tärkeä. Ikävä kyllä luonnonkala tai siihen liittyvät tuoteinnovaatiot, uudistuminen, eivät auta tavoitteeseen pääsemisessä, vaikka ne sitä omalta osaltaan tukevatkin.

Siksi kohta 3. on strategisesti tärkein - Ainoa tunnistettu este vesiviljelyn kasvulle on kalankasvatusluvut, joiden myöntämisprosessiin ja -perusteisiin tulee löytää järjellinen ratkaisu, joka mahdollistaa välittömän kasvun. Tämä taas mahdollistuu ainoastaan ympäristönsuojelulakia muuttamalla sellaiseksi, että lakiin on linjattu tavalla tai toisella kasvumahdollisuus. Nyt sitä ei ole. Nykyisille kalankasvatuksen tuotteille on jo kysyntää, joka ylittää tarjonnan ja kalankasvatusala uudistuu automaattisesti toiminnan ollessa kannattavaa. Kohdasta 4. halutaan todeta, että yritystoiminnassa ei voi olla tänä päivänä muuta kuin vastuullista toimintaa.

Omavaraisuuden parantaminen tulisi nostaa vision yhdeksi myönteiseksi vaikutukseksi ja se tulisi ulottaa koskemaan myös alkutuotannon panoksia eli rehun ja rehun raaka-aineiden kehittämistä, mikä turvaa kotimaista tuotantoa myös kriisiolosuhteissa ja vaikuttaa positiivisesti alan kerrannaisvaikutuksiin.

Tavoitteet

Onko ohjelmalla tavoiteltavat vaikutukset tunnistettu oikein?

Kyllä

Kuinka realistisina pidät yllä esitettyjä tavoitteita?

Tavoitteet on asetettu sopivalle tasolle.

Miten muuten haluaisit kommentoida ohjelman tavoitteita?

Tavoitteellisuuden taso on sopiva, jos halutaan turvata suomalaisille terveellistä, ilmastoystävällistä ruokaa kiertotalousperiaatteella tuotettuna. Eri toimenpiteiden painoarvoa arvioitaessa tulee kuitenkin huomioida, että tavoitteet ovat toteutettavissa ja hyödyt lunastettavissa ainoastaan kalankasvatusta sopivilla paikoilla lisäämällä koskien jo olemassa olevia sekä uusia lupia. Vaikuttavuustavoitteisiin pääseminen edellyttää onnistumista kalankasvatuksen kasvun esteiden poistamisessa.

Ilmaston muutoksen torjunnassa jokainen nopeasti jo toteutettavissa oleva siirto (kalankasvatus) antaa lisäaikaa väistämättä hitaammin tapahtuvalle kehitystyölle (kiertovesikasvatus, kalastus).

Kalankasvatus luo lisäksi markkinaa kalastukselle (ravinteiden poistolle), mikä on äärimmäisen tärkeää turkistalouden kompuroidessa koronan ja elinkeinon hyväksyttävyyden kourissa. Turkistalouden vääjäämätön näivettyminen on lopullinen kuolinisku kalastuselinkeinoille, jos kalankasvatuselinkeinoa ei samaan aikaan saada kasvamaan Itämerellisten raaka-aineiden tuella.

1. Kuluttaja- ja markkinalähtöisyyden vahvistaminen

Mitä allaolevista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Kotimaisen kalan käyttöä vauhditetaan julkisilla hankinnoilla. Maa- ja metsätalousministeriön hankintalähteläis edistää kotimaisen kalan lisäämistä julkisissa hankinnoissa. Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta rahoitetaan toimia (mm. innovaatiokumppanuuteen perustuvaa hankintamenettelyä), joissa yritykset ja suurkeittiöt kehittävät yhdessä uusia kalatuotteita suurkeittiöiden tarpeisiin.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Lähirooka on saatava keskiöön hankintakriteereissä myös kalan osalta ja sen painoarvoa julkisessa hankinnassa tulisi lisätä. Kasvatetun kalan osalta kysyntä ylittää selkeästi tarjonnan eikä siihen valitettavasti tällä toimenpiteellä voida juuri pureutua. Tämä tavoite voidaan toteuttaa myös ilman hankintalähtelästä.

2. Uudistuminen kasvun vauhdittajana

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Vesiviljelyn kestävä kasvun tukemiseksi luodaan kannustimia ravinnepäästöjä vähentäville ja kiertotalouteen perustuville ratkaisuille. Kiertovesiviljelyn taloudellisen kannattavuuden

parantamiseksi muutetaan sähkön valmisteverosta annettua lakia (1260/1996) siten, että vesiviljelyyn sähkövero lasketaan muun teollisuuden tavoin EU:n asettamalle vähimmäistasolle.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Itämerirehun käyttö mahdollistaa ravinteiden kierrätyksen ja ravinnepäästöjen vähentämisen kaikissa eri kalankasvatusmuodoissa ja paikoissa, tapahtui kasvatus sitten sisämaassa tai merellä. Itämerirehun käyttöä tulee tukea kannustimilla eli sen käytön tulee mahdollistaa suuremmat kasvatusluvut. Lisäksi, ravinteiden kierrätyksen lisäämiseksi tulisi sallia Itämerellisten raaka-aineiden lisäkäyttö, vaikka ne johtaisivatkin rehujen resepteissä ravinnepitoisuuksien (lähinnä fosfori, joka syntyy kalajauhosta) lievään nousuun.

Keskeistä on, että määritelmät syy-seuraussuhteiden, ympäristöhaitan ja mallintamisen tulkinnasta ovat yhteisesti hyväksytyt (varovaisuusperiaate), riittävän tarkat (suhteellisuusperiaate) ja mahdollisimman yksiselitteiset, jotta kasvatustoiminta oikein sijoitetuilla paikoilla voidaan lisätä. Mikäli lainsäädäntö estää yhteisen tahtotilan, kestävän kehityksen ja yleisen edun toteutumisen käytännössä (terveellinen ruokavalio ja ilmastonmuutoksen hillitseminen), lainsäädäntöä tulee muuttaa.

Kalankasvatuksessa uudistumista voidaan tukea kehittämällä kotimaisen tutkimuksen avulla (tutkimusklusteri; Luke, yliopistot, rehuteollisuus, kasvattajat) uusia innovaatiota rehuksi ja rehujen raaka-aineiksi. Myös tähän työhön tulisi luoda kannustimia, koska nyt käy niin, että innovaatioiden hyödyt on otettu käytäntöön, mutta käytännössä innovoijat eivät ole tästä mitään hyötynneet. Tällaisen toiminnan tulisi hyödyttää yrityksiä ja elinkeinoa ja mahdollistaa kasvu, jonka avulla myös uudet avaukset ovat mahdollisia.

Sähkön hinnan alentaminen alalla on yksi askel oikeaan suuntaan, mutta kiertovesiviljelyn taloudelliset haasteet eivät johdu sähkön hinnasta eikä sen alentaminen ratkaise kiertovesikasvatuksen pääasiallisia haasteita.

3. Alkutuotannon edellytysten parantaminen

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Merialueen vesiviljelytoiminnan ympäristöluvissa ja valvonnassa selvitetään mahdollisuutta soveltaa päästöperusteista ympäristölupaa. Nykyisen rehunkäytön säätelyyn ja valvontaan perustuvasta mallista siirrytään mahdollisuuksien mukaan päästöjen rajoittamiseen. Tämä kannustaa toimialaa kehittämään ja ottamaan käyttöön uusia ympäristöinnovaatioita, jotka mahdollistavat tuotannon kasvun ilman päästöjen kasvua.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Toimenpide täytyy konkretisoida ja aikatauluttaa siten, että siirrytään kokonaan kannattavan elinkeinotoiminnan mahdollistavaan päästöperusteiseen luvitukseen, mikä mahdollistaa ohjelman tavoitteiden saavuttamisen aikataulussa. Yritysten valmius tähän siirtymään itämerirehun osalta on välittömästi olemassa, mihin koneisto tarvitsee vielä 'selvitystä mahdollisuudesta soveltaa'?

Tälläinen kohta tulee poistaa toimenpiteistä, koska se mahdollistaa ”ikuisen selvittelymahdollisuuden” vailla mitään konkretiaa. Ravinnetaselaskelmat ovat sängen yksiselitteisiä.

Tutkimusrahoitus tulee suunnata ensisijaisesti tutkimukseen, joka todentaa rehun ja ruokinnan avulla saavutettavan kuormituksen vähentämisen niiltä osin kuin olemassa oleva tutkimustieto vaatii täydennystä, ja viranomaisten tulee se tutkimukseen perustuen hyväksyä. Tutkimus tarvittavilta osilta on saatava käyntiin nopealla aikataululla yhteistyössä kotimaisten yritysten ja tutkimuslaitosten kanssa ja aina uusien innovaatioiden niin vaatiessa.

Myös ensimmäinen ja kolmas toimenpide ovat tärkeitä. Omavaraisuuden parantaminen onnistuu vain kalanviljelytuotannon nousulla ja lisäksi omavaraisuuden ja huoltovarmuuden parantamistavoite täytyy ulottaa myös rehun raaka-aineisiin, mikä tarkoittaa lähiraaka-aineiden ja uusien raaka-aineinnovaatioiden kehittämistä rehukäyttöön ja turvaamaan osaltaan tuotantoketjua. Kalankasvatukseen perustuvan omavaraisuuden kasvun myötä saamme toteutettua myös työllisyystavoitteet, joiden toteutumisen mahdollistaa myös elinvoimainen panosteollisuus.

Toimenpiteiden onnistuessa kotimainen arvoketju voi osoittaa ratkaisukeskeistä ja vaikuttavaa edellä kävijyyttään.

4. Kasvu perustuu kestävyteen ja vastuulliseen toimintaan

Mitä ehdotetuista toimenpiteistä pidät tärkeimpänä ja vaikuttavimpana?

Laaditaan määritelmä Itämerirehulle ja edistetään sen käyttöä. Silakkaan ja kilohailiin perustuvalla Itämerirehulla kierrätetään meressä jo olevia ravinteita ja vähennetään muilta meriltä tulevaa ravinnekuormaa. Yhteistyössä rehuteollisuuden, toimialan, tutkimuksen ja hallinnon kanssa laaditaan määritelmä Itämerirehulle ja suunnitelma siihen perustuvan kiertotalousratkaisun edistämiseksi. Niiden avulla varmistetaan eri teollisten toimijoiden tasavertainen kohtelu sekä luodaan edellytykset Itämerirehun käytön edistämiseksi sekä sen käytön seurannalle.

Miten ehdotettuja toimenpiteitä pitäisi kehittää? Mitä muita toimenpiteitä ehdottaisit?

Itämerirehumäärityksen tavoitteena tulee ehdottomasti olla sen käytön lisääminen. Liian suppea Itämerirehun tulkitseminen ei edistä sen käyttöä. Lisäksi sen käyttöön tulee sisältyä liiketoimintamahdollisuuksien parantaminen/kehittäminen eli bisnes-näkökulma. Jo nyt on nähtävissä, että koska Itämerirehun käytöstä ei ole kasvattajalle mitään hyötyä, on sen käyttö ”satunnaista” eli hyötynäkökohdan puuttuessa sen käyttö ei lisääny tai sitä ei mahdollisesti käytetä ollenkaan, koska Itämerirehu ei hinnaltakaan poikkea muista rehuista edukseen (päinvastoin).

Määrätietoinen panostaminen ympäristötoimiin sisältää itämerirehun määrittämisen ja Itämeren ravinteiden sisällyttämisen osaksi kalankasvatuksen ympäristölupaharkintaa. Itämerirehun lisääntyneen käyttö tehostaa ravinnekiertoa ja luo markkinaa kalastukselle.

Ohjelman tulee tukea myös uusien kestävien rehuraaka-aineiden kehittämistä, jotka voivat pienentää kalankasvatuksen jo nykyisellään pieniä ilmastovaikutuksia edelleen.

Palaute ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista

Mitä palautetta haluaisit antaa ohjelman ympäristövaikutusten arvioinnista?

Vesiviljelytoiminnan kasvun ympäristövaikutukset on kuvattu arvioinnissa varsin perustellusti ja tutkimustietoon pohjautuen oikein. Ravinnekuormitukseen ennakoitujen muutokset vastaavat hyvin myös Raisioaquan arvioita tilanteesta, kun itämerirehu on laajalti käytössä. Itämerirehu ei tuo Itämereen ravinteita Itämeren ulkopuolelta, eikä hyvin sijoitettu laitos aiheuta haitallista mitattavissa olevaa pistevaikutusta. 'Vesiviljelyn ravinnekuormituksella ei näin ollen olisi haitallisia pistevaikutuksia, jotka voisivat aiheuttaa haitallisia vaikutuksia luonnon monimuotoisuudelle tai lajien tai ympäristön suojelulle'. Tästä huolimatta haparoivan epävarmuuden hinnan siitä, mikä vaarantaa vesien hyvän tilan ja mikä ei, maksavat toistuvasti kalankasvatusyritykset. Se, että vesiviljely monista muista ihmistoiminnoista poiketen vaatii aina ympäristöluvan, on usealta kannalta hyvä asia, mutta ei saa johtaa yleisen edun laiminlyövään ja epätasapainoiseen sääntelyyn ('just because we can'). Tämä asettaa eri ruoantuotantomuodot jo lähtökohtaisesti keskenään eri arvoiseen asemaan, koska hyötynäkökohdat, myös matala kuormitus tuotettua elintarviketta kohti, jätetään huomiotta.

Muu palaute

Mitä muuta palautetta haluaisit antaa ohjelmasta?

Asetettu visio on ehdottoman hyvä. Strategian tulisi olla kuitenkin yleisesti yritystoiminnassa olevan strategiaprosessin kaltainen, jossa strategia ja toimet olisivat konkreettisia. Nyt strategiasta ja toimenpiteistä puuttuu selkeä konkretia. Lauseet ovat ympärilyöntejä ja niistä puuttuu tekeminen. Useassa kohdassa lauseet on muodostettu siten, että niiden sisältö mahdollistaa suunnittelun tai mahdollistaa selvittelyn tai mahdollistaa uuden toimintatavan mahdollisuuksien rajoissa, tai luodaan kannustimia tai tutkitaan kannustimien mahdollisuuksia. Eli oikeat toimenpiteet puuttuvat, jolloin toimenpiteet eivät välttämättä johda mihinkään tai jos johtavat, aikajänne on kotimaisen kalan kauppataseen, työllistävyyden ja ravinteiden kierrätyksen kannalta aivan liian pitkä.

Elinkeinon uudistumiseen liittyvät toimet ja vaatimukset (esim. tuoteinnovaatiot) eivät edistä tavoitteiden toteutumista, koska innovaatioiden perusta eli volyyymi puuttuu. Nykyinen tuotevalikoima on jo laaja, sen pohjalta voidaan kalan kulutusta lisätä, jos kalaa vain olisi. Innovaatioaseteleiden kaltaiset toimet ovat lähinnä kivoja, mutta ne eivät ratkaise isoa kuvaa (volyymin puutetta), mutta toki tukevat omalta osaltaan elinkeinon kehittymistä. Keskeinen innovaatioiden kasvualusta on kannattava yritystoiminta.

Jos konkretiaa ei saada sisällytettyä strategiaan tässä vaiheessa, on suuri vaara, että se jää puuttumaan myös itse toimista ja silloin visio ei mitenkään tule toteutumaan.

Airaksinen Susanna
Raisioaqua